

KRZYSZTOF VARGA és a MAGYAR–LENGYEL HAIKIO-élmény*

Már az antik ember személyiségfejlődésében is igen fontos szerepet játszott az utazás. A más városokban, más országokban szerzett élmények relativizálják a gyerekkor óta fokozatosan elsajátított fogalmakat, ugyanakkor meg is erősítik az utazó identitását, aki más életfelfogásokkal szembesülve sokkal jobban megismeri önmagát, mint azok, akik sosem hagyják el a hazai tájakat. A felnőttkorba érkező ifjak rendszerint az átmenet rítusaként szolgáló nagyobb utazással zárták le a tanulóéveket.

A keresztény kultúrában a zarándoklat formáját öltő utazás már olyan szakrális élmény, amely megkönnyíti az egyén számára azt, hogy magasabb szintre lépjen a személyiségfejlődésben.¹ De a zarándoklat célja nem más kultúrák, más értékrendek megismerése, a zarándok a vallásos identitását akarja megerősíteni azzal, hogy közvetlen kapcsolatba kerül a hit forrásával, a csodatévő erőkkkel. Az úti cél magasabb szinten helyezkedik el, mint a kiindulópont, így a zarándok hierarchiában mozog, nem pedig az egyenrangú világok káoszában.

Ez a hierarchikus szerkezet a zarándoklat laicizálódása után is sokáig megmaradt. A kultúra lépett a valóság helyébe, az utazó a perifériáról jut el a mintaadó központokba, mint Goethe Itáliába, aki a mindentudó hermeneuta szemével nézte a mitikus helyeket, és a kultúra minden rétegében képes volt azonosítani a jeleket, az antikvitástól egészen a modern korig. Az utazó identitása mindegyik változatban a kiindulóponthoz kötődik, nincs közvetlen kapcsolatban

az úti céllal (csak kulturális vagy vallási értelemben tartozik oda), egyértelműen képes megkülönböztetni a hazai tájakat az idegen földtől. Bár lehet közöttük bizonyos ozmózis, a kettő nem cserélődik fel.

A 20. században a lengyel irodalom kétféleképpen lépett túl ezeken a mintákon. Jerzy Stempowski hasonlító áhítattal írja le a Dnyeszter völgyét, mint Goethe Itália nevezetességeit, ugyanúgy képes megkülönböztetni a „sztyeppeit Hellász” kulturális rétegeit, mint az utazók mestere. Stempowski az európai kultúra peremvidékének erényeiről és sokszínűségéről ír, de ezeket a vidékeket gyermekkorától ismeri. Amikor 1939 szeptemberében Magyarországra menekült, elvesztette ezt a képességét, csődöt mondott mint hermeneuta, empátia nélkül nézte a magyar tájakat, nem keresett kapcsolatot a magyar kultúrával.² Bárátja, Stanisław Vincenz viszont nemcsak a legszebb tájakat, hanem az alföldi tanyákat is képes volt klasszikus utazóként leírni.³

A háború után a lengyel értelmiség elvesztette kultúrzarándoki pozícióját, komoly akadályokat kellett legyőznie ahhoz, hogy a perifériáról eljusson a centrumba. Zbigniew Herbert tudatában van annak, hogy már csak kulturális értelemben tartozik Európához, gyakorlatilag már kikerült a limesen kívülre, elszakították a kulturális örökségtől, barbársorba süllyedt. Az utazás számára az identitás visszaszerzéséért folytatott harc.

Az említett utazók közel állnak a klasszikus mintákhoz, Andrzej Stasiuk viszont egész más író. Elfor-

*A poznańi hungarológiai konferencián, 2011. március 24-én elhangzott előadás bővített változata.

dult a Nyugattól, a közeli, de egzotikus provinciát írta le (újabbank inkább Szibériát, Mongóliát és Kínát, ami témának kevésbé meglepő, mint Moldávia vagy Albánia). Herbert úgy készült az utazásra, mint egy klasszika-filológiával foglalkozó doktorandusz az expedícióra, Stasiuk viszont számára ismeretlen területre utazik, és nyitott mindenre. Az ilyen utazás fel-derítés, a megismerés a terepen történik.

Ez a Herbert módszerével ellentétes stratégia „állatias íráshoz” vezet, Stasiuk a szemével és az orrával dolgozik, közvetlen, esetleges tapasztalatokat ír le, nem pedig könyvtárban szerzett tudást szembe-tesíti a megfigyeléseivel. Stasiuk tudatos antiintellektualizmusa persze csak játék, abból a meggyőződésből fakad, hogy a prózáírónak inkább a kivételességével, az egyéniségével, nem pedig az olvasottságával kell imponálnia. Elvetette a hermeneuta szerepét: a klasszikus utazó minden feliratot képes elolvasni, a *Labirintus a tengerparton* című esszéjében Herbert még a phaisztoszi korong megfejtésével is megpróbálkozik, miközben a Magyarországon utazgató Stasiuk a kocsmák nevét sem érti (ezért vélte Magyarország keleti részén terjeszkedő olasz intézményhálózatnak az *italboltot*). De ez nem jelenti azt, hogy kigúnyolná ezt a hagyományt, hiszen kiadta Jerzy Stempowski esszéit. És Krzysztof Varga könyveit.

Varga Stasiuk barátja, figyelmesen olvassa a könyveit, többször utaztak együtt Magyarországra és Szerbiába. De Varga számára Magyarország nem Babadag. Ha Varsóból Budapestre jön, a saját hazájából utazik az apjába. Gyerekkorában gyakran járt Zuglóban, jól beszélt magyarul, aztán lassan megszakadtak a kapcsolatok az itteni rokonsággal, elfelejtette a nyelvet. Nem lett belőle mindkét országban otthonosan mozgó kétnyelvű mutáns. *Fejlődésregény* (1997) című kisregényében egy lezárult korszakot felidézve ír magyarországi emlékeiről. Ezzel ki is merítette Magyarországot mint önéletrajzi-irodalmi témát. Szerepsére nem örökre.

2000 után ismét feltűnt Budapesten, de már íróként, nem pedig mint Varga Béla fia. Miután megjelent a *Karolina* (2002) című regénye, egyre nehezebben tudta összeegyeztetni az újságírói munkát a regényírással, ezért kivett egy év szabadságot. Ebből fél évet Budapesten töltött, magyar nyelvtanfolyamra járt, írta a *Műmárvány síremlék* című regényét és a *Turulpörkölt* fejezeteit. Kevesen vették észre Magyarországon az egy kötetben kiadott két kisregényét, a *Tequilát* és a *Fejlődésregényt*, a *Turulpörkölt* viszont szélsőséges reakciókat váltott ki. Azokhoz is eljutott a könyv híre, akik sosem hallottak volna az írójáról, ha nem sérti hazafias érzékenységüket a nemes turulmadarat méltán megillető tisztelet hiánya.

Rögtön észrevették a szerzőt Magyarországon, mert ismeri a magyar nyelvet és a kulturális kódo-

kat, olyan kötettel jelentkezett, amelyből hiányzik az udvarias távolságtartás. A Sienát leíró Herbert nem keltett komolyabb feltűnést Olaszországban, mert ott már hozzászórtak ahhoz, hogy minden európai irodalomban olvashatnak az olasz városokról. Magyarországon meglepetést keltett a könyv, mert senki sem gondolta, hogy a műben leírt, meglehetősen hétköznapi helyszínek, amelyek még őriznek valamit a félmúltból, megjelenhetnek egy másik ország irodalmában.

Felkeltette a magyar média érdeklődését a lengyel író, akivel lehet magyarul interjút készíteni, népes közönség előtt zajlottak a könyvbemutatók. Két kritikus szerint a *Turulpörkölt* olyan fontos a magyar önismeret szempontjából, hogy kötelezővé kellene tenni a középiskolák számára.⁴ A műben megfogalmazott diagnózisok pedig nemcsak találóak, hanem mély empátiáról tanúskodnak.

De nemcsak sikerekről számolhatunk be, Vargát durva támadások is érték. Sokan botrányosnak találták a címet, akik bele is lapoztak, azokat az ősmagyar gadgeteket terjesztő popkultúrára tett ironikus megjegyzések bősztették. Sérelmesnek tartották, hogy Varga szerint ez a múltba merülő társadalom egyre depressziósabb, Nagymagyarország-térképekkel kárpótolja magát azért, mert a jelenben nincsenek sikerei.

Az agresszív hozzászólások és felejthető cikkek kommentálása időpocsékolás, most mégis tegyünk kivételt. A nem túl ismert lengyelbarát történész, aki ugyanazt a nevet viseli, mint a *Turulpörkölt* szerzője, a magyarországi lengyelek lapjában támadta hevesen a könyvet, majd a cikket – egy fontos részlettel kibővítve – Lengyelországban is közölte (a budapesti szerkesztők ezt talán már túlzásnak találták). Abban még nincs semmi rendkívüli, hogy a magyar Varga szerint a lengyel Varga gyűlöl minket, lejáratja Magyarországot. Sokkal érdekesebb az, hogy mivel magyarazza ezt a gyűlöletet. A megoldás pofonegyszerű, bár ellentétes minden logikával: Krzysztof Varga „közli velünk, hogy zsidó származású, említi ugyanis, hogy lengyel-magyar vegyes házasságból származik”.⁵

Nem szokásom antiszemitákra vadászni vagy leleplezni az emberiség ellenségeit, nem akarom kommentálni a zsidók etnogenezisééről alkotott, a maga nemében egyedülálló elméletet sem, csak azon gondolkodom, hogy e logika szerint miért *kell* zsidónak lennie a *Turulpörkölt* szerzőjének, miért jár neki „salom, hávér” „cześc bratanku” helyett, ha egyszer semmilyen más kritérium szerint sem zsidó.

A magyar–lengyel kapcsolatok rituáléiban nagyon sokat beszélnek a most már egyre inkább intézményesedő barátságról. De a jó pajtások egy része (mindkét oldalon) *A Pál utcai fiúk* képzeletvilágában mozog, amikor ezekről a dolgokról gondolkodik (ez annál szembeötlőbb, minél hivatalosabb az ese-

mény). Óvodásként viselkedik: rávigyorog az egyik kölkre, és nyelvet ölt a másikra (a lengyelbarát magyar legszívesebben a szlovákokra vagy a románokra). Ezen a szinten szigorúan meg van határozva az egyes nemzetek szerepe: Krzysztof Varga nyelvet öltött ránk, tehát nem magyar. De lengyel-magyar egyes házasságból nem születhetnek szlovákok és románok, ezért nem lehet más, csakis zsidó.

Ez a ritualizált, intézményesülő barátság nagyrészt kimerül a heroikus történelmi példák aktualizálásában, megvannak a maga tekintélyei, patrónusai, és ízig-vérig patriarkális. De, mint tudjuk, minél heroikusabb, méltóságteljesebb a stílus, annál kétértelműbb. Minél marconább, annál inkább Hello Kitty. Amikor 2011 márciusában megérkezett Poznańba a „barátságvonat”, éjszaka leszállt a pályaudvaron néhány színpompás egyenruhát viselő huszár. A huszár a harcmezőn megfelelő ember a megfelelő helyen, a pályaudvaron viszont love parade, a férfitú exhibicionizmus igen látványos példája, csak egy lépés választja el a drag queentől.

Visszatérve a *Turulpörköltre*, Krzysztof Varga nem öltött nyelvet senkire, és nem gyanús, rosszindulatú idegen. Egyszerűen nem igaz, hogy a könyvben nincs „semmi pozitív”. Elég elolvasni a Balatonról készült leírást vagy a villányi pincékben tett kirándulásról szóló beszámolót ahhoz, hogy meggyőződhesünk az ellenkezőjéről. A szerző egyenesen idealizálja a bortermelőket, kellemes meglepetés számára, hogy a villányi turulmadár kisebb, nem fenyegető és nem foglalja el a városközpontot. Szerinte ez arról tanúskodik, hogy az ottani bortermelők nem menekülnek kompenzációs mítoszokba, értelmes életprogramjuk van, ezt képesek is megvalósítani. Lehet, hogy a borivás Magyarországon kétségbeesésre, melankóliára, önpusztító hajlamokra emlékeztet, a bortermelés mégis a kiegyensúlyozott emberek kiváltsága.

Lengyel olvasóknak készült a könyv, a szerző gyakran magyaráz olyan jelenségeket, amelyek közismertek Magyarországon. De az itteni olvasó nem tájékozódni akar a műből, hanem az író víziói érdeklik. Varga nem olvasott el bizonyos alapszövegeket (például Pécsről), inkább ösztönösen, közvetlen tapasztalatok alapján ír (ebben kicsit emlékeztet Stasiukra). Sokat utazik az országban, a nyomasztó helyeket sem kerüli. Nem tekinti autoterápiának az utazást, semmi köze a pszichoanalízishez, mégis önismerethez, családi titkok felfedezéséhez vezet.

A magyarok jellemzése mindig a gasztronómiából indul ki, ezt követi a múlthoz való kötődés, a melankólia és az öngyilkos hajlamok leírása, gyakoriak a tanatikus motívumok. De mindez magyar specialitás lenne? Ugyanezek a gondolatok a szerző más műveiben is megtalálhatók, vagyis a világkép szerves részét képezik. A *Fejlődésregényben* leír egy elképzelt

temetőt, amely a Gellérthegyen található, a *Tequila* főszereplője egy dobos temetésén gondolja végig az odáig vezető utat, végül rájön, hogy alighanem ő is eljutott a végállomásig. Budapest fürdői a halál előszobái, a *Műmárvány síremlék* egyik fejezetében talk show-ban szerepelnek a halottak. 2002-ben, a krakói Alchemiában a szerző legnagyobb megdöbbenésére azt kérdezte tőle egy fiatal olvasója, hogy rögeszméje-e a halál.

Varga Lengyelországból jött megfigyelőként írja le kedvenc helyeit, de végül a saját belső tájait fedezi fel. Néha maga sem veszi észre, hogy bizonyos mentális jelenségeket belülről magyaráz. Hisz maga is átéli ezeket az állapotokat, megjelennek a személyiségében egy magyar dekadens, jobban mondva egy közismert irodalmi alak vonásai. A magyar olvasó számára pedig ez a legérdekesebb, sokkal izgalmasabb, mint az olyan írók munkái, akik hosszasan készülődtek a feladatra a könyvtárban.

Stasiukhoz hasonlóan néha Varga is Herbert ellentétének látszik. El tudjuk képzelni, hogy a *Labirintus a tengerparton* című esszéjében Herbert egy nem túl elegáns iraklioni kocsmát ír le a Régészeti Múzeum helyett? Varga leírja azt a pécsi borozót, amely néhány lépésnyire van a közönségnek nemrég átadott ókeresztény kápolnától.

A Horthy-arckép leírásával azt sugallja, hogy Pécssett virágzik a tengernagy kultusza, pedig a kép lomtalanításból származik, két vécéajtó közt látható. Az alföldi protestáns aligha lehetett népszerű a katolikus városban, ahol sokáig nem is telepedhettek le protestánsok. És talán a villányi turul is inkább azért szerényebb, mert a német származású lakosok mérsékelt lelkesedéssel azonosultak a magyar nemzeti mitológiával. De hagyjuk az ilyen kiigazításokat a szakértőkre.

Ha a *Turulpörkölt* sokak számára kellemetlen olvasmány, az magyarázható politikai szempontokkal (az ellenséges tábor képviselőjeként azonosítják az írókat), vagy azzal, hogy tévesen határozzák meg a szerző pozícióját. Stanisław Vincenz szerint „barátainkkal szemben két kötelességünk van: az őszinteség és a szívéllyesség”. Aztán arra figyelmeztet, hogy „gyakran a szívtelenséget is őszinteségnek tartják. Nemcsak a rossz tapasztalatok hatására kialakult reflexeket, hanem még a rossz humort, a rosszindulatot vagy egyszerűen a bárdolatlanságot, az alpáriságot is gyakran őszinteségnek nevezik.”⁶ Vagyis egy magyarnak nem ajánlatos ilyen szentenciákat hangoztatnia: „vannak szebb városok Varsónál”, vagy „a krakói viselet röhejes”, mert még ha igazat is adnak neki a lengyelek, azt gondolhatják, hogy így akarja kifejteni az ellenszenvét.

Akkor hát mégis udvariatlanságon kaphatjuk Vargát? Nem, mert ő sosem volt turista Magyarországon,

akinek nem illik észrevenni a pusztulást és a stagnálást. De akkor mégis kicsoda? Kissé abszurd nyelven fogalmazva: gyerekkorában megállt a fejlődésben, álomba merült a magyar (szub) alteregója, aztán harminc fölött egyre gyakrabban tért vissza Magyarországra, és végre fölébredt benne a hibernált alteregó. Nincs ebben semmi ezotéria. Varga nem biológista, nem keresi magában az apai géneket, nem érdeklik a törzsi hovatarozás, a vér misztériumai. Racionális, társasági okok indították el a mutációt: hosszú magyarországi tartózkodásai alatt gyakran fogadott vendégeket Lengyelországból, így Magyarországon lépett fel a házigazda szerepében, aki a turisták előtt ismeretlen helyeket mutatgat (a könyv lengyel olvasói már kezdik felfedezni ezeket). Amikor különböző mentális jelenségeket magyaráz a látogatóknak, ezeket egyszerre látja lengyel és magyar szemmel.

Sőt, az is megtörténhet, hogy inkább magyarként gondolkodik. A *Műmárvány síremlék* hőse például a Lengyelország–Botswana meccs után veszíti el az országgal kapcsolatos illúzióit. Nemzeti gyalázatnak, lengyel Waterloo-nak tekinti a megsemmisítő vereséget. Ez a fajta gondolkodásmód igen jellemző Magyarországra, a szerző minden bizonnyal az apjától tanulta, aki NB I-es kapus volt, az aranycsapat nemzedékéhez tartozott. Magyarországon oly mértékben mitizálták a futballt, hogy a nemzeti tudatban sajátos egésznek alkotott az elvesztett vb-döntő és a levett felkelés emléke. A mítosz büszkeséget adott, hisz a hősei a legnagyobb tétért játszottak, a vereségek viszont a depressziós-önpusztító hajlamokat erősítették. Mindezt „erkölcsi győzelemnek” is be lehetett állítani, így sikerült a valódi siker pótszerévé alakítani. Talán erre is gondolt Varga, amikor a *Függetlenség sugárút* című regényének egyik szereplőjével kimondatta: „ma már nincsenek erkölcsi győztesek, csak igazi győztesek és szálnalmas lúzerek vannak”.⁷

Az 1969-es katasztrófa, a Csehszlovákia elleni vereség vetett véget az önáltatásnak. Ez tényleg gyalázat, Waterloo volt, mert a magyarok egyszerre veszítették el a futballisták és a szabadságharcosok szexepiljét. A vereség erkölcsileg is romboló volt, hisz ekkor már a cseheket tekintették Európa hőseinek, a magyar csapatok pedig részt vettek az invázióban. Talán ekkor tudatosodott sokakban, hogy az 1956-os Don Quijote helyét már rég elfoglalta a komplementer karakter, Sancho Pansa. Azóta nem történt olyan esemény a magyar futballban, amely mítoszképződést indíthatott volna el. El tudom képzelni, hogyan élte át ezt Varga Béla, és nem hiszem, hogy sosem beszélt erről a fiával.

Krzysztof Vargát a magyar irodalom is inspirálta. Szindbádról, a nosztalgikus-dekadens Krúdy-hősről van szó, aki főként olyan kisvárosokban vándorol, amelyekről nem olvashatunk a *Turulpörköltben*,

a Nagymagyarország-térképeken viszont megtaláljuk őket. Szindbád különös, halálközeli állapotba került, de nem tudjuk, hogy a határ melyik oldalán áll. Idős férfi, aki fölkeresi az emlékek helyszínét, vagy kísérte, aki az élők közül szipolyozza ki a síron túli vegetációhoz szükséges energiát.

Varga már a *Fejlődésregényben* is írt erről a személyről, aki a filmváltozatnak köszönhetően bekerült a magyar popkultúrába. Mint a *Turulpörköltben*, Krúdy novelláiban is gyakran a gasztronómiából, az étkezés részletező leírásából indulunk ki, aztán egyre messzebbre jutunk az emlékekben és az álmokban. Nagyon széles a skála, az őszi melankóliától a tanatikus motívumokig terjed.

Bár Krúdyt fordították lengyelre, nem lett ismert író. Márai őt tartotta a legkiválóbb magyar írónak, a magyar nyelv senkihez sem hasonlítható mesterének. Amikor a háború után rászánta magát az emigrációra, az utolsó heteket a Széchényi Könyvtárban töltötte, és Krúdyt olvasott. Magába akarta szívni a nyelv esszenciáját, hogy az országtól távol is meg tudja őrizni, élete végéig. Aztán *Szindbád hazatér* címmel megírta Krúdy előtt tisztelgő kisregényét, amely nemrég lengyelül is megjelent. Ehhez a magyar irodalmi hagyományhoz kapcsolódott Krzysztof Varga, amikor megírta a *Szindbád öregszik*⁸ című elbeszélését, a saját változatát.

A kifinomult szellemek múltidéző nemes melankóliájának a popkultúrában is vannak bizonyos megfelelői. Nem a retróra, hanem a varázserejű romoktól lenyűgözött magányos vándorokra, a haikio-rajongókra gondolok. Mivel nem a borzalom gótikus topikája vonzza őket, nem impozáns középkori várromokat, hanem „búbánatos és kihalt vidámparkokat” keresnek, a hétköznapi élet elhagyott, pusztuló díszleteit tanulmányozzák. Varga egyik varsói regényalakja a hatvanas évek félig még romos, kihalt óvárosába vágyik vissza, az ötven éve eltűnt Mávag és Ikarus buszok fényképeit gyűjti, a haikio-élmény hordozójává vált régi lengyel filmek jeleneteit őrzi az emlékezetében, egy olyan városban, amely alig tud mutatni valamit a múltjából.

A haikio-rajongó nem lehet turista, bár vannak mindegyikük számára szent helyek, intézményesített formában nem hódolhat a szenvedélyének. Tiltott területekre, pusztuló épületekbe hatol be, minden ártó szándék nélkül. Miközben „a pókhálóval borított teáscsészét” és a papírtekerccsen látható, már régóta halványodó kalligrafikus írást nézi, különös állapotba kerül, „enyhülést adó, melankóliába hajló megnyugvást” érez. A múlandóságon merengve már a je-

lenben látja, mi marad a civilizációnkból a jövőben. A *Műmárvány síremlék* legfiatalabb hőse már e civilizáció pusztulása után őrzi azt a kevés „nem organikus szemetet”, ami véletlenül maradt belőle: „oxidálódott cédéket”, IKEA-katalógusokat, költői antológiákat. Idővel szép gyűjteménye lesz a 21. század elején készült áruházi szórólapokból.

Bár a haikio-rajongók szívesen indulnak felfedezőutakra, a legnagyobb élményeket gyakran a véletlennek köszönhetik. Talán egyikük majd eljut a dél-barányai Hegyszentmárton környéki szőlőhegy kísértetfalujába, ahonnan már nem megy tovább az út. Ez nem az ormánsági paraszti kultúra pusztulására emlékeztető haikio, hanem a kilencvenes évek elején létrehozott üdülőfaló (faházak, teniszpálya, úszómedence, étterem, bowlingpálya), amely turistaattrakciónak nem vált be, évek óta nem is működik, haikióként viszont egészen lenyűgöző. Magyar Nithicu a szőlőhegyen, ahol ez a léha életmód ismeretlen volt. Reménytelen küzdelmet folytattak a meghonosítására, majd föladták.

Mint Joanna Bator írja, ez a fajta érzékenység főként olyan környezetben alakul ki, ahol rémisztő gyorsasággal változik a környezet, állandóan rombolnak és építenek. Ő Tokiót látja ilyennek, Varga pedig Varsót. Mivel ezt a várost már jó ideje senki sem a szépségéért szereti, nem nagyon lassítják érzelmi szempontok a városfejlesztést. A Kultúra és Tudomány Palotája mellett egymást érik a toronyházak. Sosem tudhatja az ember, hogy legközelebb viszontláthatja-e azt a helyet, amelyet már kezdett megszokni. Budapest ehhez képest maga az állandóság. Míg más nagyvárosokban a szórakozóhelyek arról akarnak meggyőzni minket, hogy zajlik az élet, itt szegényes intim tárgyakkal elidegene-

dett haikio-kocsmákban, kísértetházakban merengenek a múlandóságon. Mintha a nithicui bányászgyerekek elhagyott öltözőjében kevernék hozzá a feledés bájjátalát.

Eltelt már néhány év a *Turulpörkölt* megjelenése óta. 2010 áprilisában Varga egy hónapot töltött Pécsen. Persze sokkal jobban megértette ezt a várost, mint a korábbi rövid kirándulások alatt, amikor megírta azt a bizonyos fejezetet. Ő is szerepel a Pécsről szóló írások antológiájában, és olyan hangnemben ír, amely korábban elképzelhetetlen lett volna. Arról ír, hogy „tudnék itt élni”, ez pedig azt jelenti, hogy már kialakult benne az az egó, amelyik otthon érzi magát Magyarországon:

„Az a gondolat, hogy »pécsivé« tudnék válni”, akkor „vált erős meggyőződésemmé, amikor bort kortyolgattam a Kultúrkerthben ücsörögve, szemben a kivilágított tornyú székesegyház, hátam mögött a barbakán fala, bal felől a keleti városrészt lankáit láttam a bálicsi és a donátusi házakkal. A Kultúrkerth fái és asztalkái között rohángásztak a pincérek és a fiatal lányok. (...) Az egész a roueni székesegyházra emlékeztetett, melyet Monet különböző napszakokban festett, és arra gondoltam, hogy muszáj visszatérnem a földre.”⁹

Pálfalvi Lajos (1959): irodalomtörténész, műfordító. Budapestben él.

JEGYZETEK

- 1 Vö. A. S. Kowalczyk: *Labirynt, palimpsest* [in:] J. Stempowski: *Od Berdyczowa do Lafitów*. Wołowiec, Czarne 2001. 5.
- 2 Főbb művei magyarul is olvashatók az *Esszék Kaszandrának* (Budapest, Orpheusz Kiadó, 1999) című kötetében.
- 3 Lásd a *Hódmező* című esszét a *Tájak – történelemmel* (Pécs, Jelenkor, 1994) című kötetében.

- 4 Vö. Csöke Z., Nagy M. H.: *Gasztronómiai kalandozások a magyar történelemben*. Kalligram, 2010, 7–8. 159–160.
- 5 E. L. Varga: *Dlaczego nas nienawidzi?* Prace Pienińskie 2010. 20. köt. 487.
- 6 S. Vincenz: *Hungarica. A barátság ajándékai*, ford. Pálfalvi L. [in:] *Tájak – történelemmel... 77*.
- 7 K. Varga: *Függetlenség sugárút*, ford. Pálfalvi L. Bu-

dapest, Európa Könyvkiadó, 2012. 68.

- 8 Megjelent a *Pod dobrą gwiazdą. Opowiadania* (Kraków, Znak, 2009) című antológiában.
- 9 K. Varga: *Pécs, ahol laknék*, ford. Wéber K. [in:] *22 x Pécs*, szerk. Méhes K.. Pécs, Művészetek és Irodalom Háza, 2010. 514.

